

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Δέσποινα Μπογδάνη-Σουγιούλ – Δέσποινα Σαλκιτζόγλου – Μαρία Καφημάνη

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Μουσική

Γ' & Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ:	Δέσποινα Μπογδάνη-Σουγιούλ , Εκπαιδευτικός μουσικής, συγγραφέας, μουσικοπαιδαγωγός συστήματος Orff Δέσποινα Σαλκιτζόγλου , Εκπαιδευτικός μουσικής Μαρία Καφημάνη , Εκπαιδευτικός μουσικής
ΚΡΙΤΕΣ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ:	Ιωσήφ Παπαδάτος , Διδάσκων στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο Ξανθούλα Παπαπαναγιώτου , Σχολική σύμβουλος Νατάσα Μπαμπή , Εκπαιδευτικός μουσικός
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ:	Βάσω Γιαρένη , Σκιτσογράφος
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:	Θεοδώρα Τσίγκα , Φιλολόγος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ:	Γιώργος Σιγάλας , Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Αθανάσιος Παπαζαρής , Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΠΟΕΡΓΟΥ:	Αθανάσιος Βέρδης , Πάρεδρος επί θητεία του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ:	Μαρία Φραγκούλη , Εκπαιδευτικός μουσικής Σοφία Χαραλαμπίδου , Εκπαιδευτικός μουσικής
ΕΞΩΦΥΛΛΟ:	Χρίστος Καράς
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ:	ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ

Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Δημήτριος Γ. Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Οικονόμου
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

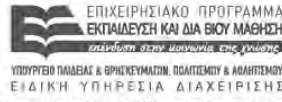
Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΜΑΚΕΤΑΣ,
ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΑΛΛΑΓΩΝ ΒΑΣΕΙ ΥΠΟΔΕΙΞΕΩΝ
ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ,
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ:
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ / Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα.

1. Οι περιπέτειες του ήχου
 2. Ηχόχρωμα – ήχος και χρώμα μαζί
 3. Αναζητώντας τον ρυθμό της μουσικής
 4. Τα παιχνίδια της φωνής
 5. Το παιχνίδι του ήχου και της σιωπής
 6. Βρίσκοντας μια θέση στο πεντάγραμμο...
 7. Το έρενο της μουσικής
 8. Δυνατά σιγά
 9. Χριστουγεννιάτικες μελωδίες
 10. Ανακαλύπτοντας το ψηλά και το χαμηλά στον κόσμο της μουσικής
 11. Αργά γρήγορα
 12. Χορεύω με τη μουσική
 13. Ταξιδεύοντας με τη μουσική
 14. Ένα παραμύθι γίνεται τραγούδι
 15. Το μυστήριο του ρυθμού
 16. Ακούγοντας μουσική θυμάμαι...
 17. Πώς μπορώ να φτιάξω μουσικά όργανα
 18. Μια διαφορετική ορχήστρα
 19. Μουσική και ποίηση
 20. Μουσικές φόρμες
 21. Μουσικές ακροάσεις
 22. Γνωρίζοντας τα ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα
 23. Μουσική! Παντού μουσική
 24. Ταξιδεύοντας με τη μουσική σε όλη τη γη
 25. Το δέντρο του Μάη
- Γλωσσάρι

Μια εικόνα χίλιες λέξεις...

Ξεφυλλίζοντας αυτό το βιβλίο αμέτρητες εικόνες και λέξεις ξεπηδούν μπροστά στα μάτια σου.

Εικόνες και λέξεις που μεταμορφώνονται σε ήχους και σε καλούν να διασκεδάσεις και να εξερευνήσεις τον μαγικό κόσμο της μουσικής.

Στο βιβλίο που κρατάς πολλές φορές θα δεις εικόνες που με τον δικό τους τρόπο θέλουν να σου πουν...

Συζήτησε στην τάξη σου.

Άκουσε με προσοχή.

Κάνε την άσκηση.

Φτιάξε μόνος σου.

1. Οι περιπέτειες του ήχου

Σε αυτό το κεφάλαιο

Ένα μεγάλο ταξίδι ξεκινάει, ένα ταξίδι γεμάτο ήχους. Ανακάλυψε από πού έρχονται, μάθε τα μυστικά που κρύβουν και διασκέδασε με τις περιπέτειές τους!

Θα χρειαστείς: ένα κασετόφωνο

Ήχοι! ...Αμέτρητοι ήχοι που φτάνουν κοντά σου από παντού.

Ήχοι που ταξιδεύουν άλλοτε από μακριά, άλλοτε από κοντά, ήχοι ευχάριστοι αλλά και ήχοι ενοχλητικοί.

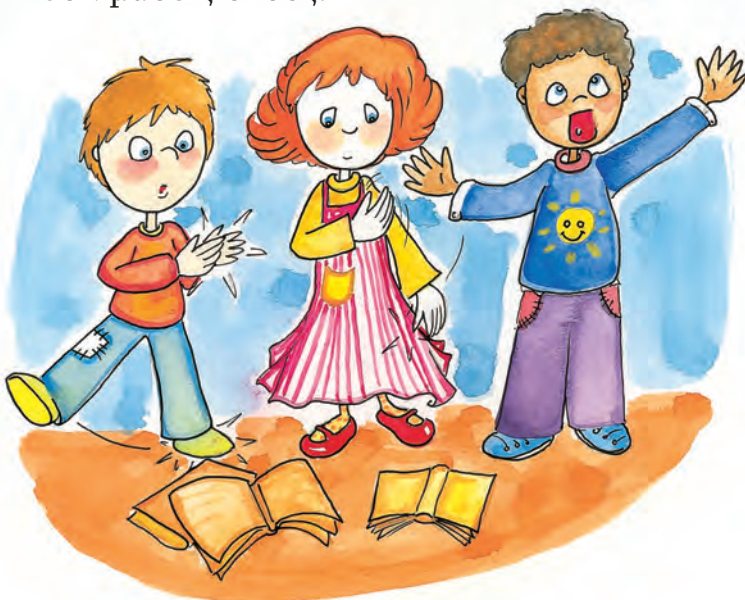
Κλείσε τα μάτια σου και άκουσε τους ήχους που φτάνουν σ' αυτιά σου μέσα από την ζάξη σου ή από όπου αλλού βρίσκεσαι.

Πώς όμως παράγονται οι ήχοι;

Δεν έχεις παρά να κοιτάξεις τις παρακάτω εικόνες και να δεις τρόπους με τους οποίους μπορείς να παράγεις ήχους.

Κοίταξε πόσοι ήχοι μπορούν να ακουστούν από το σώμα σου. Προσπάθησε να τους δοκιμάσεις όλους.

Προσπάθησε και συ μαζί με τους συμμαθητές σου να δημιουργήσετε ήχους με τους παραπάνω τρόπους.

Σκέψου τους ήχους που μπορούν να βγουν παρατηρώντας τις παρακάτω εικόνες.

Οι ήχοι αυτοί δεν παράγονται από τον άνθρωπο, αλλά η ίδια η φύση τούς προκαλεί, γι' αυτό ονομάζονται **ήχοι της φύσης**.

Οι ήχοι όμως των αντικειμένων που κατασκευάζει ο άνθρωπος ονομάζονται **τεχνητοί ήχοι**.

Γνωρίζεις πώς ταξιδεύουν οι ήχοι;

Αν δοκιμάσεις να ρίξεις ένα βότσαλο στο νερό, θα δεις ότι δημιουργείται στην επιφάνειά του ένας ελαφρύς κυματισμός. Το ίδιο συμβαίνει κι όταν ένας ήχος φτάνει σ' αυτιά σου. Μόνο που αυτή τη φορά τα κύματα που δημιουργούνται είναι αόρατα, ονομάζονται **ηχητικά κύματα** και ταξιδεύουν με τον αέρα.

Όλοι οι ήχοι είναι μουσικοί ήχοι;

Ο άνθρωπος από τα πολύ παλιά χρόνια για να εκφράσει τα συναισθήματά του χρησιμοποίησε κάθε λογής ήχους. Τους οργάνωσε με τέτοιο τρόπο ώστε έφτιαξε τη μουσική, που τον συντροφεύει από τότε σε όλη του τη ζωή.

Χρησιμοποίησε τους ήχους της φωνής, του σώματός σου και διάφορων υλικών από το φυσικό περιβάλλον για να συνοδέψεις τη φωνή, τα τραγούδια και τους χορούς σου.

Μπορεί ο ήχος ενός αυτοκινήτου ή ενός τηλεφώνου να είναι μουσική;

Μπορείς να φανταστείς ένα μουσικό έργο με ήχους, όπως ο ήχος της βροχής, του ανέμου, των πουλιών, των γυαλιών που σπάνε; Κι όμως, στη σημερινή εποχή πολλοί συνθέτες χρησιμοποιούν στα μουσικά έργα τους ήχους από το καθημερινό τους περιβάλλον, μετατρέποντάς τους σε μουσική.

Ο δάσκαλός σου θα βάλει να ακούσεις ένα τέτοιο μουσικό παράδειγμα...

Ανακεφαλαίωση

Σε αυτό το κεφάλαιο έμαθες για το μαγικό ταξίδι των ήχων. Πρόκειται για ήχους που γεννιούνται από τη φύση, το σώμα ή τη φωνή σου, ήχους από τα αντικείμενα του περιβάλλοντος που ζεις, ήχους μουσικούς.

Ήχοι που ταξιδεύουν και σε προκαλούν να τους εξερευνήσεις.

2. Ηχώχρωμα – ήχος και χρώμα μαζί

Σε αυτό το κεφάλαιο θα ανακαλύψεις πώς ο ήχος και το χρώμα στη μουσική μπορούν να ενωθούν και να γίνουν μία λέξη με ξεχωριστή σημασία.

Στην καθημερινή σου ζωή ακούς πολλούς και διαφορετικούς ήχους.
Πώς μπορείς να ξεχωρίσεις τους ήχους;
 Από το ηχώχρωμά τους.

Τι σκέφτεσαι όταν ακούς τη λέξη ηχώχρωμα;

Οι μουσικοί χώρισαν
 τα μουσικά όργανα
 σε οικογένειες.

Το **ηχώχρωμα** είναι μια ξεχωριστή ιδιότητα του ήχου.

Το ηχώχρωμα των μουσικών οργάνων εξαρτάται από το υλικό με το οποίο κατασκευάζονται τα όργανα, από τον τρόπο που παίζονται και από τον τρόπο που παράγεται ο ήχος τους. Έτσι έχουμε τη διαφορετικότητα του ήχου, δηλαδή το **ηχώχρωμα**.

η οικογένεια των εγχόρδων

η οικογένεια των πνευστών

η οικογένεια των κρουστών

Ας ασχοληθούμε λοιπόν με το ηχόχρωμα των μουσικών οργάνων

Έγχορδα ονομάζονται τα μουσικά όργανα που έχουν χορδές.

Ο ήχος τους παράγεται όταν προκαλέσεις κίνηση των χορδών. Για να γίνει αυτό, πρέπει να τραβήξεις τις χορδές με τα δάχτυλα ή να σύρεις επάνω σε αυτές το **δοξάρι**. Όργανα που ανήκουν στην οικογένεια των εγχόρδων είναι το **βιολί**, το **βιολοντσέλο**, το **κοντραμπάσο**, η **κιθάρα** και πολλά άλλα.

Τέντωσε ένα λάστιχο πάνω σε ένα ανοιχτό κουτί και τσίμπασέ το. Τι παρατηρείς;

Άκουσε την οικογένεια των εγχόρδων να παίζει για σένα ένα μικρό μουσικό απόσπασμα.

Πνευστά ονομάζονται τα μουσικά όργανα που για να προκληθεί ήχος πρέπει να φυσήξεις στο επιστόμιο που έχουν.

Όργανα που ανήκουν στην οικογένεια των πνευστών είναι το **φλάουτο**, η **τρομπέτα**, το **σαξόφωνο** και πολλά άλλα. Ξέρεις ότι στα όργανα της τάξης σου μπορεί να υπάρχει ένα όργανο που ανήκει στην οικογένεια των πνευστών οργάνων; Αυτό είναι η **φλογέρα**.

Άκουσε την οικογένεια πνευστών να παίζει για σένα ένα μικρό μουσικό απόσπασμα.

τυμπάνια

γκονγκ

ντζέφι

Κρουστά ονομάζονται τα μουσικά όργανα που ο ήχος τους προκαλείται συνήθως με την κρούση. Υπάρχουν όμως και άλλοι τρόποι, όπως η τριβή και η δόνηση. Όργανα που ανήκουν στην οικογένεια των κρουστών είναι τα **τυμπάνια**, το **γκονγκ**, το **ντζέφι** και πολλά άλλα.

Άκουσε την οικογένεια των κρουστών να παίζει για σένα ένα μικρό μουσικό απόσπασμα.

Για να δούμε όμως...

Τι όργανα έχει η ζάξη σου;

Τρεις ομάδες κρουστών μουσικών οργάνων θα κάνουν την εμφάνισή τους. Τα όργανα αυτά έχουν πάρει το όνομά τους από το υλικό που έχουν κατασκευαστεί.

Τα **μεταλλικά** γιατί είναι από μέταλλο, τα **ξύλινα** γιατί είναι από ξύλο και τα **δερμάτινα** γιατί είναι από δέρμα.

Δες παρακάτω μερικά από τα ξύλινα, τα μεταλλικά και τα δερμάτινα κρουστά μουσικά όργανα.

Μεταλλικά κρουστά μουσικά όργανα

Ξύλινα κρουστά μουσικά όργανα

Δερμάτινα κρουστά μουσικά όργανα

Άκουσε μουσικά αποσπάσματα από τα κρουστά μουσικά όργανα που γνώρισες.

Άκουσε τον ήχο του ξυλόφωνου και του μεταλλόφωνου... Ο ήχος τους διαφέρει από τα άλλα μουσικά όργανα της τάξης σου;

Το **μεταλλόφωνο** και το **ξυλόφωνο** ανήκουν στην οικογένεια των μελωδικών κρουστών μουσικών οργάνων, γιατί σε αυτά μπορείς να παίξεις μια μελωδία. Αποτελούνται από ένα ξύλινο πηκίο που έχει πάνω του μεταλλικές ή ξύλινες ράβδους. Για να ακούσεις τον ήχο τους, πρέπει να χτυπήσεις αυτές τις ράβδους με τις μπαγκέτες.

Ανακεφαλαίωση

Το πχόχρωμα είναι μια από τις πολλές ιδιότητες του ήχου, που σε βοηθάει να καταλάβεις το υλικό από το οποίο προέρχεται ο κάθε ήχος. Και βέβαια το κάθε μουσικό όργανο έχει το δικό του πχόχρωμα.

3. Αναζητώντας τον ρυθμό της μουσικής.

Τα κύματα στη θάλασσα χτυπούν στα βράχια με τον δικό τους ρυθμό, ένα ρολόι μετράει τις ώρες με **σταθερό ρυθμό**, ενώ σταθερά χτυπάει κι η καρδιά σου από τότε που γεννήθηκες!

Κοίταξε! Μια βόλτα στην πόλη κι αμέσως βλέπεις ότι πολλά από όσα συμβαίνουν έχουν τον δικό τους σταθερό ρυθμό.

Παρατήρησε όλα όσα συμβαίνουν στην παραπάνω πόλη. Μαζί με τους συμμαθητές σου, χρησιμοποιώντας κρουστά μουσικά όργανα, ήχους από το σώμα σας, τη φωνή σας και ήχους από αντικείμενα, δείξτε τον ρυθμό όλων όσα συμβαίνουν στην πόλη.

Σκέψου... έχουν τα πάντα στην πόλη σταθερό ρυθμό; Συζήτησε τις σκέψεις σου με τον δάσκαλο και τους συμμαθητές σου.

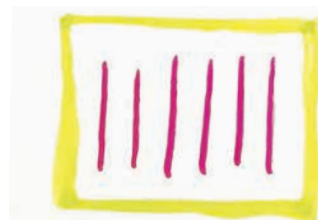

Η μουσική έχει κι αυτή τον δικό της σταθερό ρυθμό.

Ο δάσκαλός σου θα βάλει να ακούσεις ένα μουσικό απόσπασμα από το μουσικό έργο που έγραψε ένας πολύ γνωστός Γάλλος συνθέτης, ο **Ζορζ Μπιζέ (G. Bizet)**. Καθώς το ακούς, διάλεξε έναν από τους παρακάτω τρόπους και ακολούθησε τον ρυθμό του, όπως ο δάσκαλός σου.

Παρατήρησε προσεκτικά τα παρακάτω σχήματα. Ποιο από αυτά νομίζεις ότι έχει ρυθμό; Συζήτησε τις σκέψεις σου με τον δάσκαλο και τους συμμαθητές σου.

Δημιούργησε και εσύ τις δικές σου εικόνες για να δείξεις:

Μουσική που έχει ρυθμό

Μουσική που δεν έχει ρυθμό

Δοκίμασε με ένα κρουστό μουσικό όργανο να βάλεις μουσική στις εικόνες που μόλις έφτιαξες.

Άκουσε... ο δάσκαλός σου θα βάλει το τραγούδι
 «Ήταν ένα καράβι».
 Έχει κι αυτό τον δικό του ρυθμό.

Μαζί με τους συμμαθητές σου, καθώς ακούτε το τραγούδι:

Τραγουδήστε και συνοδέψτε το τραγούδι με κρουστά μουσικά όργανα,
 διαβάζοντας τα λόγια που θα σας μοιράσει ο δάσκαλός σας.

Ανακεφαλαίωση

Τι έμαθες σήμερα; Γράψε τη δική σου ανακεφαλαίωση.

4. Τα παιχνίδια της φωνής

Σε αυτό το κεφάλαιο θα ανακαλύψεις τους διαφορετικούς ήχους της φωνής σου και θα δεις ότι τραγουδώντας η φωνή σου μπορεί να μεταμορφωθεί σε ένα υπέροχο μουσικό όργανο.

Με τη φωνή σου μπορείς να δοκιμάσεις να κάνεις πολλά πράγματα...

Να μιλήσεις, να φωνάξεις, να γελάσεις, να κλάψεις, να τραγουδήσεις, να επικοινωνήσεις με τους γύρω σου.

Πώς όμως παράγεται η φωνή;

Όταν τραγουδάς ή ακόμα και όταν μιλάς, τεντώνονται συγκεκριμένα σημεία του λαιμού σου που ονομάζονται **φωνητικές χορδές**. Αυτές πάλλονται κάθε φορά που θέλεις να βγάλεις κάποιον ήχο από το στόμα σου.

Η φωνή κάθε ανθρώπου έχει το δικό της χρώμα. Ο δάσκαλός σου θα βάλει να ακούσεις διάφορες φωνές. Μάντεψε από ποιον προέρχονται.

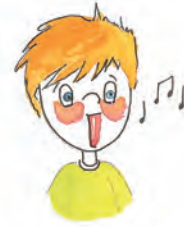
Οι ανθρώπινες φωνές χωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες

Ανδρικές

Γυναικείες

Παιδικές

Κοίτα πόσους ήχους
μπορούμε
να παράγουμε με τη
φωνή μας!
Όλοι είναι διαφορετι-
κοί!

Παίξε με τη φωνή σου ακολουθώντας τις παραπάνω εικόνες.
Τι παρατηρείς;

Σκέψου μαζί με τους συμμαθητές σου κι άλλους τρόπους για να παρά-
γετε ήχους με τη φωνή σας.

**Διασκέδασε χρησιμοποιώντας τη φωνή σου για να παίξεις ένα ελληνικό παρα-
δοσιακό παιχνίδι.**

Διάβασε τις παρακάτω φράσεις παίρνοντας ανάσα μόνο στην
αρχή καθεμιάς.

Ντήλι ντήλι ντήλι έλεγε και κένταγε η κόρη το μαντίλι.

Ντήλι ντήλι ντήλι έλεγε και κένταγε η κόρη το μαντίλι κάτω
απ' το καντήλι.

Ντήλι ντήλι ντήλι έλεγε και κένταγε η κόρη το μαντίλι κάτω
απ' το καντήλι με το μακρύ φιτίλι ντήλι ντήλι ντήλι.

Και ήρθε ένας ποντικός και τρώει το φιτίλι από το καντήλι που έφεγγε και κένταγε η
κόρη το μαντίλι ντήλι ντήλι ντήλι.

Κι ήρθε μια γάτα κι έφαγε τον ποντικό που έφαγε το φιτίλι από το καντήλι
που έφεγγε και κένταγε η κόρη το μαντίλι ντήλι ντήλι ντήλι.

**Πρόσεξες ότι η αναπνοή σου είναι πολύ σημαντική σε αυτό
το παιχνίδι;**

Η ανθρώπινη φωνή είναι ένα μουσικό όργανο που το έχεις πάντα μαζί σου και είναι ένα από τα πιο ωραία μελωδικά μουσικά όργανα.
Γι' αυτό ώρα για τραγούδι!

Ξέρεις ότι όταν τραγουδούν πολλοί άνθρωποι μαζί δημιουργείται μια **χορωδία**; Οι χορωδίες συνήθως είναι μεικτές, δηλαδή αποτελούνται από άντρες και γυναίκες μαζί.

Άκουσε... μια χορωδία να τραγουδάει για σένα!

Ένα λεπτό κρεμμύδι
γκέο βαγκέο...

Και ζι θε να ζο κάνεζε
γκέο βαγκέο...

Και τώρα εσύ και οι συμμαθητές σου φτιάξτε τη δική σας μικρή χορωδία.

Ακολουθήστε τις οδηγίες που θα δώσει ο δάσκαλός σας και τραγουδήστε το τραγούδι «**Ένα λεπτό κρεμμύδι**» χωρισμένοι σε ομάδες.

Ανακεφαλαίωση

Πολλοί είναι οι ήχοι που μπορείς να παράγεις με τη φωνή σου. Οι ήχοι όταν οργανωθούν γίνονται λέξεις, προτάσεις, μπορούν να γίνουν γέφυρα επικοινωνίας με τους άλλους ανθρώπους, να γίνουν παιχνίδι, τραγούδι και μουσική.

